

Lausuntoyhteenveto koskien hallituksen esitystä kuntarakennelain muuttamisesta

---

8.4.2014

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	3
2 LAUSUNTOJEN KESKEINEN SISÄLTÖ	4
LIITE 1. KUNTIEN LAUSUNTOJEN KAUPUNKISEUDUITTAISET TIIVISTELMÄT	6
LIITE 2. TIIVISTELMÄT MUIDEN LAUSUNNONANTAJIEN LAUSUNNOISTA.....	11
LIITE 3. LAUSUNNON ANTANEET TAHOT.....	14

1 Johdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne.

Kuntarakenneuudistusta ohjaava kuntarakennelaki tuli voimaan 1.7.2013. Lakiin lisättiin säännökset kuntien selvitysvelvollisuudesta, selvityisperusteista ja niistä poikkeamisesta sekä muutettiin kuntien yhdistymisen taloudellista tukea koskevia säännöksiä. Lisäksi kielilakia muutettiin eräiltä osin.

Hallituksen syksyllä 2013 päättämän rakennepoliittisen ohjelman mukaan aluekehityksen kannalta keskeisten kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyden, alueen elinvoimaisuuden kehittämisen ja palvelujen tehokkaan järjestämisen turvaamiseksi valmistellaan kuntarakennelain täydennys. Tällä lisätään perustuslain asettamien reunaehtojen mukaisesti kuntien yhdistymistä koskevaa valtioneuvoston toimivaltaa kuntarakennelain 4 d§:n 3 mom:ssa tarkoitetulla yhtenäisellä työssäkäynti- tai yhdyskuntarakennealueella. Valtioneuvoston toimivallan lisääminen rajoitetaan selkeillä reunaehdoilla ja alueen asukkaiden enemmistön tahtotilaan sitomisella. Toimivallan käyttö rajoitettaisiin tilanteisiin, joissa kuntarakennelain tavoitteet eivät ole toteutettavissa vapaaehtoisesti. Kielellisten oikeuksien toteutuminen varmistetaan.

Rakennepoliittisen ohjelman linjauksen perusteella on valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelain muuttamisesta. Esityksessä valtioneuvostolle ehdotetaan laajennettua toimivaltaa päättää kuntien yhdistymisestä viime kädessä vastoin kunnanvaltuustojen tahtoa. Menettely koskisi kaupunkiseutuja, joiden työssäkäyntialueella on vähintään 100 000 asukasta. Säännöstä ei kuitenkaan sovellettaisi Helsingin työssäkäyntialueella, jossa on parhaillaan käynnissä metropolihallintolain valmistelu.

Valtiovarainministeriö pyysi kuntarakennelain muuttamista koskevasta luonnoksesta lausuntoja 20.1.2014 kirjeellään. Lausuntoa pyydettiin luonnoksesta yleisesti sekä erityisesti lausumaan seuraavista kysymyksistä:

- *kaupunkiseutuperusteista*
- *menettelystä*
- *valtioneuvoston päätösvallan rajoista*
- *vaikutusarvioinnista*

Lausuntopyyntö lähetettiin sitä koskeville kunnan- ja kaupunginhallituksille. Lausuntoa pyydettiin kuntien ohella noin 70 taholta, mm. ministeriöiltä, eduskuntapuolueilta, maakunnan liitoilta sekä aluehallintoviranomaisilta ja eräiltä järjestöiltä. Lausunnot pyydettiin toimittamaan 31.3.2014 mennessä.

Lakiluonnoksesta annettiin yhteensä 96 lausuntoa, joista 47 oli kunnan lausuntoja. Lausunnot löytyvät valtioneuvoston hankerekisteristä osoitteesta http://www.hare.vn.fi/mHankePerusSelaus.asp?h_ild=19926

Kaupunkiseutukohtaiset tiivistelmät kuntien lausunnoista, tiivistelmät eräiden muiden lausunnonantajien näkemyksistä sekä listaus lausunnon antaneista tahoista ovat yhteenvedon liitteinä.

Lausuntoyhteenvedossa on tarkasteltu erityisesti kuntien näkemyksiä lausuttavaan lakiluonnokseen.

2 Lausuntojen keskeinen sisältö

Keskuskaupungit Oulun kaupunkia lukuun ottamatta kannattivat ja keskuskaupunkien kehyskunnat muutamaa lukuun ottamatta vastustivat valtioneuvoston toimivallan laajentamista. Keskuskaupungeissa toimivallan laajennus sai sekä vahvaa kannatusta että varovaisempaa hyväksyntää. Myönteisesti suhtautuneet pitivät vapaaehtoista etenemistapaa kuitenkin ensisijaisena vaihtoehtona. Kielteisesti suhtautuneet toivat esille, että esitys on ristiriidassa perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kanssa ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten kanssa. Lisäksi esitettiin, että esitys on ristiriidassa perustuslain turvaamien kielellisten oikeuksien kanssa. Tämän perusteella esitettiin, että esitys tulee käsitellä eduskunnassa perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

Keskuskaupungit pääosin katsoivat, että esityksessä on kuvattu hyvin kaupunkiseudun maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisen sekä taloudelliseen eriytymiseen liittyvät haasteet. Osa esitykseen kielteisesti suhtautuneista ei nähnyt kaupunkiseuduilla esitettyjä ongelmia. Osa katsoi, että ongelmat voidaan ratkaista muilla keinoin, kuten kuntien välistä yhteistyötä lisäämällä tai MAL -aiesopimusmenettelyä kehittämällä.

Monessa lausunnossa esitettiin, että esitys kohtelee eriarvoisesti eri kaupunkiseutuja, kuntia ja kuntalaisia. Lausunnoissa viitattiin Helsingin kaupunkiseudulla valmisteilla olevaan metropolihallintolain valmisteluun.

Kaupunkiseutuperusteita pidetään toisaalta selkeinä, toimivina, toiminnallista kokonaisuutta kuvaavina, asioita monesta näkökulmasta huomioon ottavina sekä nykyisiä selvityksiperusteita tukevin. Toisaalta perusteet nähdään tarkoitushakuisina, mekaanisina, toisistaan liian riippuvaisina ja huonosti kaupunkiseudun toiminnallisuutta kuvaavina.

Eryteisesti keskuskaupungit kannattivat Vaasaa lukuun ottamatta kaupunkiseutuperusteita ja niiden korkeita raja-arvoja. Kaupunkiseutuperusteiden katsottiin kuvaavan kaupunkiseudun ongelmia. Vaasa katsoi, että menettelyn tulisi kattaa koko työssäkäyntialue. Seinäjoki ehdotti, että menettelyn tulisi käynnistyä, jos kaksi-kolme perusteesta täyttyy. Lisäksi Seinäjoki ehdottaa, että työssäkäyntiperusteiden tulisi olla sama kuin rakennelain selvitysvelvollisuuden raja-arvon. Keskuskaupungit esittivät, että kynnys menettelyn soveltamiselle täytyy olla korkealla. Kielteisesti suhtautuneet katsoivat, että raja-arvot ovat joko sattumanvaraisia tai niitä ei ole riittävästi perusteltu.

Kaupunkiseutuperusteita kritisoivissa lausunnoissa esitettiin muun muassa, että työpaikkaomavaraisuusperusteessa ei otettu huomioon julkisia työpaikkoja ja yhteistoiminnassa tuotettujen palvelujen kirjautumista kuntayhtymän sijaintikunnan mukaan. Työssäkäyntiperusteessa ei ole otettu huomioon ristikkäistä pendelöintiä kuntien välillä. Taloudellisen eriytymisen perusteen raja-arvoa pidettiin marginaalisena, eikä siinä ole huomioitu muuttoliikkeestä aiheutuneita palvelu- ja investointitarpeita. Asuntomarkkinaperusteiden ei katsottu kuvaavan kaupunkiseudun toiminnallista kokonaisuutta. Lausunnoissa katsottiin, että esityksen perusteet tulisivat olla sellaisia, että kunnilla olisi mahdollisuus muuttaa toimintaansa niiden mukaisesti realistisessa aikataulussa. Aiemmasta pakkoliitoskäytännöstä ei katsottu voitavan nostaa perusteluita kaupunkiseutuperusteille.

Pori ja Vaasa katsoivat, että menettely on raskas ja monimutkainen toteuttaa käytännössä. Molemmat kaupungit esittivät, että vaihtoehtoinen tapa voisi olla se, että valtioneuvoston toimivallan lisättäisiin kuntajakolaissa vuoteen 1993 saakka ollut säännös, jonka mukaan valtioneuvostolla olisi oikeus päättää kuntien yhdistymisestä vastoin kunnan tahtoa, jos tärkeän yleisen edun katsottiin sitä vaativan. Jotkut kunnat olivat ymmärtäneet, että vireillä oleviin erityisiin kuntaja-

koselvityksiin sovellettaisiin jo pakkoliitostoimivaltaa. Lisäksi arvosteltiin, että esitys johtaa useisiin peräkkäisiin selvityksiin.

Kansanäänestystä kannatettiin keskuskaupungeissa. Keskuskunnat katsoivat usein, että kansanäänestys antaa alueen asukkaille mahdollisuuden vaikuttaa kuntaliitosprosessiin. Valtaosa lausunnon antajista katsoi, että kansanäänestys on ristiriidassa perustuslain kanssa ja demokratia-ikäisyyden vastainen. Kansanäänestystä koskevaa esitystä pidettiin tarkoitushakuisena ja sen katsottiin kohtelevan kuntien asukkaita eri tavalla. Lisäksi katsottiin, että kansanäänestys tulisi järjestää kuntakohtaisena. Kunnallista kansanäänestystä koskevia menettelysäännöksiä esitettiin lisäksi tarkennettavaksi kuntarakennelaisissa mm. siltä osin, kuka päättää äänestyksen ajankohdasta ja vaihtoehdoista sekä kuka maksaa äänestyksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ym.

Lausunnoissa esitettiin, että valtioneuvoston toimivalta tulisi sitoa muutoksen välttämättömyyteen ja kokonaisarvioon perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla. Valtioneuvoston toimivaltaa esitettiin myös sidottavaksi peruspalvelujen turvaamiseen kriisikuntamenettelyn tapaisesti.

Kaupunkiseutuperusteiden arviointisykliä kommentoitiin vähän. Osa kannatti ja osa katsoi, että neljän vuoden välein tapahtuva arviointi on liian usein ja haittaa kunnan pitkäjänteistä kehittämistä.

Esityksen vaikutusarviointia arvosteltiin liian yleispiirteiseksi ja puutteelliseksi sekä tarkoitushakuiseksi. Kuntaliitosten negatiivisia vaikutuksia oli arvioitu liian vähän. Toisaalta vaikutusarviointia kuvattiin kattavaksi ja oikeansuuntaiseksi sekä useasta näkökulmasta asioita tarkasteltavaksi. Lausunnoissa esitettiin, että vaikutusarvioinnissa olisi tullut nostaa esille kaupunkiseutu- ja kuntakohtaisia vaikutuksia. Jokaisen kuntaliitoksen vaikutukset olisi tullut arvioida esityksessä, eikä vasta erityisen kuntajakoselvityksen yhteydessä.

Valmisteltua arvosteltiin siitä, että sitä ei oltu tehty parlamentaarisesti. Lisäksi arvosteltiin valmistelua siitä, että kuntarakennelakia muutetaan nopeasti voimaan tulon jälkeen ja aikana, jona kunnan selvitysvelvollisuus ei ole päättynyt.

Osa lausunnonantajista oli antanut lausuntonsa ennen uusia SOTE –linjauksia ja katsoivat, että SOTE –linjausten tulisi olla selvillä ennen päätöksiä kuntarakennetarkoituksia. SOTE-linjausten jälkeen lausuntonsa antaneet ja siihen kantaa ottaneet katsoivat, että rakennemuutokset ovat turhia tai että kunnan rooli palvelutuotannossa tulisi olla selvä ennen kuntarakennemuutoksia. Lausunnoissa esitettiin laajasti, että esitetty hallituksen esitys ei ratkaise kuntatalouden keskeisiä ongelmia. Lisäksi muutama keskuskaupunki esitti valtion ja kuntien välisen muutostulipaketin valmistelua osana kuntarakennemuutostusta.

Liite 1. Kuntien lausuntojen kaupunkiseuduttaiset tiivistelmät

Tampereen kaupunkiseutu

Tampere katsoo, että esityksessä on kuvattu hyvin suurten kaupunkiseutujen haasteita. Kuntaliitoksen toteuttamiseen tulee olla esityksen mukaiset painavat perusteet. Kaupungin ensisijaisena tavoitteena on ratkaista ongelma yhteytyöllä. Kaupungin mukaan kunnallisvaalikausittainen arviointi tukee kuntien omaehtoista keskustelua.

Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Pirkkalan, Vesilahden ja Ylöjärven kunnat vastustavat valtioneuvoston toimivallan laajennusta ja katsovat esityksen olevan ristiriidassa perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kanssa.

Kaupunkiseutuperusteet ovat teknisiä, tarkoitushakuisia ja riippuvuussuhteessa toisiinsa. Perusteissa ei ole otettu huomioon asukkaiden perusoikeuksien turvaamiseen liittyviä perusteita. Maantieteelliset perusteet ja elinvoimatavoitteet eivät ole riittäviä perusteita pakkoliitoksille. Lain kriteereiden tulisi olla sellaisia, että kunnilla olisi mahdollisuus muuttaa toimintaa niiden mukaisiksi realistisessa aikataulussa. Aiempaa yksittäistä kuntaa koskevasta pakkoliitoskäytännöstä ei voida johtaa esitettyjä perusteita. Kriteereissä olisi tullut ottaa huomioon myös kunnan muuttoliikkeestä johtuva investointitarve.

Sekä esitys kansanäänestyksestä että päätösvallan rajoista ovat ristiriidassa perustuslain kanssa. Perustuslain kannalta on myös ongelmallista, että säännöksiä sovelletaan vain osaan kaupunkiseuduista ja ne koskevat vain osaa kunnista. Lisäksi perustuslakivaliokunnan kantaa liitoksen välttämättömyydestä sekä kokonaisarviointivelvollisuutta ei ole otettu huomioon.

Muut kunnat kuin Tampere katsovat, että vaikutusarviointi on puutteellinen, riittämätön, tarkoitushakuinen ja vaihtoehdottomia. Lisäksi jotkut kunnat katsoivat, että esitetyt alueet eivät täyttäisi paikallisyhteisön tunnusmerkistöä ja esitys on myös hyvän hallinnon periaatteiden vastainen. Lisäksi esitettiin, että esitetyt ongelmat voidaan poistaa kuntien yhteistoiminnalla.

Turun kaupunkiseutu

Turun kaupunki katsoo, että lakiluonnoksessa on kuvattu hyvin tilannetta suurilla kaupunkiseuduilla sekä tarvetta maankäytön, asumisen ja liikenteen sekä elinkeinopolitiikan vahvemmalle koordinaatiolle. Kaupunki pitää kaupunkiseutuperusteita pääosin onnistuneina. Esitetty menettely erityisen kuntajakoselvityksen asettamiseksi ja valtioneuvoston laajennetun toimivallan käyttämiseksi kaupunkiseuduilla on Turun kaupungin näkemyksen mukaan perusteltu ja tarpeellinen.

Kaarina, Lieto, Masku, Naantali, Paimio, Raisio ja Rusko katsoivat kuntarakennelain luonnoksen olevan perustuslakiin perustuvan kunnallisen itsehallinnon vastainen, minkä johdosta lakimuutosta ei tule antaa eduskunnalle. Edellä mainitut kunnat tuovat esille lukuisia perustuslaissa säädettyyn kuntien itsehallinnolliseen asemaan liittyviä näkökohtia sekä esittävät niiden pohjalta perusteluja sille, miksi esitettyä lakiluonnosta perustuslain vastaisena ei tule viedä eduskunnan käsittelyyn. Nämä perustelut liittyvät muun muassa esitettyyn kansanäänestykseen ja sen kunnallisen itsehallinnon vastaisuuteen, esitettyjen kaupunkiseutuperusteiden keskinäiseen korrelaatioisuuteen ja tarkoitushakuisuuteen sekä lakiluonnoksen vaikutusten arvioinnin puutteellisuuteen. Osa edellä mainituista kunnista katsoo lakiluonnoksen kohtelevan kuntia ja kuntalaisia eriarvoisesti, koska kaupunkiseutuperusteet ja lakiluonnos eivät koske Helsingin seutua.

Nousiaisten kunta ei antanut lausuntoa, koska katsoo olevan erittäin epätodennäköistä, että kaupunkiseutuperusteet koskisivat tulevaisuudessa kuntaa.

Oulun kaupunkiseutu

Oulu, Kempele, Liminka, Muhos ja Tyrvää katsovat, että kuntarakennelain muutos on ristiriidassa perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kanssa ja esitystä kuntarakennelain muuttamisesta ei tule antaa.

Oulun kaupunki pitää kaupunkiseutuperusteita toimivina ja ne kuvaavat hyvin Oulun kaupunkiseudun toiminnallista kokonaisuutta. Lausunnon antaneet kehyskunnat katsovat, että perusteet ovat puutteellisia, eivät ole objektiivisia sekä sisältävät paljon korrelaatiota.

Kempele ja Liminka katsovat, että kansanäänestys on ristiriidassa perustuslain kanssa ja se tulee suorittaa kuntarajojen mukaan. Esitys ei ole tasa-arvoinen, koska Helsingin kaupunkiseutu on jätetty esityksen ulkopuolelle ja kuntien välinen yhteistyö nähdään toimivampana vaihtoehtona. Esille nostetaan myös kuntauudistuksen tiukat aikataulut. Vaikutusarviota pidetään puutteellisena ja todetaan, että esitys ei ratkaise kuntataloudellisia ongelmia.

Jyväskylän kaupunkiseutu

Jyväskylän kaupunki katsoo, että ensisijaisena tavoitteena tulee olla vapaaehtoiset liitokset. Kaupunki pitää esityksen tavoitteita perusteltuja ja ymmärrettäviä. Kuntarakenteen uudistaminen luo edellytyksiä tehostaa kuntien toimintaa ja kuntataloutta. Lisäksi kaupunki katsoo, että esityksen toimenpiteet helpottavat maankäytön, asumisen ja liikenteen yhtenäistä suunnittelua.

Jyväskylän lausunnon mukaan kaupunkiseutuperusteet kuvaavat seudulla erityisessä kuntajakoselvityksessä tunnistettuja keskeisiä seudun eheyteen ja elinvoimaan vaikuttavia tekijöitä. Muutokset ovat tarpeellisia alueen elinvoiman näkökulmasta.

Laukaan, Muuramen, Petäjäveden sekä Toivakan kunnat vastustavat valtioneuvoston toimivallan laajentamista ja katsovat esityksen olevan ristiriidassa kunnallisen itsehallinnon kanssa.

Kunnat katsovat, että kaupunkiseutuperusteet mekaanisia, eivät kuvaa kokonaistilannetta eivätkä ota huomioon yhteisöllisyyttä. Kriteerit ovat sidoksissa kuntauudistuksen kriteereihin.

Kunnat esittävät mm., että työssäkäyntiperusteissa pitäisi ottaa myös julkisten työpaikkojen keskittäminen, työpaikkaomavaraisuus ei kuvaa elinvoimaa, lähitaajama- ja asuntomarkkinaperuste ovat jo olemassa olevia perusteita eikä niitä tulisi ottaa huomioon. Lisäksi perusteissa olisi pitänyt ottaa huomioon muuttoliikkeestä johtuvat palvelu- ja investointitarpeet.

Kaupunkiseutuperusteet ja raja-alue suurimmille kaupunkiseuduille Helsingin seutua lukuun ottamatta asettavat kunnat epätasa-arvoiseen asemaan ja on siten ongelmallinen perustuslain näkökulmasta

Kunnat esittävät, että erityisten kuntajakoselvityksien lopputulos on itsestäänselvyys ja kysymys on näennäisdemokratiasta. Alueellinen kansanäänestys on tarkoitushakuinen eikä vastaa demokratiakäsitystä. Kansanäänestystulos tulisi laskea kunnittain.

Kunnat esittävät myös, että vaikutusarviointi on jäänyt kevyeksi eikä siinä ole tuotu esiin riittävästi kielteisiä vai-ikutuksia. MAL-asioiden vaikutukset talouteen ovat vähäisiä

Lahden kaupunkiseutu

Lahden kaupunki pitää kaupunkiseutuperusteita pääosin onnistuneina ja katsoo kriteerien olevan selkeitä ja kuvaavan hyvin kuntien riippuvuutta keskuskaupungista. Kaupunki pitää myös esitettyä menettelyä toteuttamiskelpoisena. Kaupungin näkemyksen mukaan kuntarakennemuutoksen tulee ensisijaisesti perustua vapaaehtoisuuteen ja yhteistyöhön, mutta valtioneuvoston toimivaltaa tarvitaan, mikäli kunnat eivät omaehtoisesti huomioi kuntajakoselvityksen johtopäätöksiä eivätkä ryhdy niiden mukaisiin toimenpiteisiin. Lahden kaupunki esittää myös, että kuntarakennemuutosten yhteyteen valmisteltaisiin kuntien ja valtion muutospaketti, jossa edistettäisiin kasvusopimusten yhteydessä määriteltyjen kehittämiskohteiden toteuttamista osana kuntarakennemuutosta.

Hollolan ja Nastolan kunnat vastustavat esitettyä valtioneuvoston toimivallan laajentamista.

Hollolan kunta esittää lausunnossaan lukuisia kuntien itsehallinnolliseen asemaan liittyviä näkökohtia ja esittää niiden pohjalta perusteluja, joiden nojalla katsoo, ettei esitettyä lakiluonnosta perustuslain vastaisena tule viedä eduskunnan käsittelyyn. Nämä perustelut liittyvät mm. esitettyyn kansanäänestykseen ja sen kunnallisen itsehallinnon vastaisuuteen, esitettyjen kaupunkiseutuperusteiden keskinäiseen korrelaatio-suhteeseen ja tarkeitshakuisuuteen sekä lakiluonnoksen vaikutusten arvioinnin puutteellisuuteen. Hollolan kunta esittää lisäksi, että mikäli luonnoksen mukainen hallituksen esitys annetaan eduskunnalle, on se käsiteltävä perustuslain säätämisjärjestyksessä.

Nastolan kunta katsoo, että kuntien yhdistymisten tulee perustua ns. kriisikuntia lukuun ottamatta vapaaehtoisuuteen ja että valtioneuvostolle ei tule oikeutta päättää muiden kuin kriisikuntien mahdollisesta yhdistämisestä.

Kuopion kaupunkiseutu

Kuopio pitää esityksen tavoitetta kannatettavana. Kuopio korostaa lausunnossaan vapaaehtoisuutta kuntarakenteiden kehittämisessä, mutta toteaa, että menettelytapa voidaan nähdä poikkeustapauksissa käytettävänä keinona, mikäli muuten ei saavuteta seudun elinvoimaisuuden ja kuntalaisten kannalta hyödyllistä ratkaisua. Siilinjärvi katsoo, että kuntarakennelain muutos on ristiriidassa perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kanssa. Lakiesitys ei sisällä riittävän vahvoja perusteita.

Siilinjärvi toteaa, että kansanäänestys on toteutettava kuntarajoja kunnioittaen. Kuopion mukaan kunnallisen kansanäänestyksessä hyvää on alueen asukkaiden kokonaisu mielipiteen saaminen.

Kuopion mukaan kaupunkiseutuperusteet ovat selkeitä ja kaupunkiseudun toiminnallisuutta monesta näkökulmasta kuvaavia. Lisäksi raja-arvojen korkeus sekä menettelyn monivaiheisuus nähdään hyvänä.

Vaikutusarvioinnin Kuopio arvioi oikeansuuntaiseksi ja nykytilaa kuvaavana. Siilinjärven mukaan luonnos hallituksen esitykseksi on puutteellinen ja epä johdonmukainen ja saattaa heikentää alueen menestymisen edellytyksiä. Siilinjärven lausunnon mukaan esitys on ristiriidassa kuntien ja kuntalaisten tasa-arvoisen kohtelun kanssa asettaen pääkaupunkiseudun kuntien käyttöön ratkaisuja, jotka eivät ole muiden käytettävissä.

Porin kaupunkiseutu

Pori toteaa lausunnossaan, että esitys on johdonmukainen jatke kuntarakennelaille. Pori korostaa vapaaehtoisuuden merkitystä kuntarakennemuutosten lähtökohtana. Porin kaupunki puoltaa valtioneuvoston toimivallan käyttämistä vain niissä tapauksissa, jos se perustuu kaupunkiseudun maankäytön, asumisen, liikenteen kehittämisen tai eriytymiskehitykseen liittyviin poikkeuksellisen painaviin syihin. Kehyskunnista Ulvila toteaa, että ennen esityksen antamista tulee selvittää esityksen perustuslailliset haasteet ja painottaa, että velvoittava

lainsäädäntö tulee rajoittaa vain erittäin poikkeuksellisiin ja pakottaviin tilanteisiin. Harjavalta ja Nakkila katsovat, että esitystä ei tule antaa eduskunnalle, sillä se on ristiriidassa perustuslain kanssa. Myöskään Luvia ei näe tarvetta esitykselle ja toteaa, että esitys ei ole linjassa julkilausutun kunnallisen itsehallinnon perusajatuksen eikä kuntalaisten oman vapaa tahdonilmauksen kanssa.

Pori ja Ulvila suhtautuvat varauksellisesti alueelliseen kansanäänestykseen. Harjavalta ja Nakkila toteavat sen olevan perustuslain ja demokratian vastainen. Vaikutusarviointi koetaan yleispiirteiseksi ja osin puutteelliseksi. Vaikutusarvioinnista puuttuvat kaupunkiseutukohtaisten erityispiirteiden vaikutusten arviointi. Neljän vuoden välein tapahtuva arviointi saa Porin kaupunkiseudun kunnissa sekä kannatusta että kritiikkiä. Porin lausunnon mukaan rajaus 100 000 asukkaan työssäkäyntialueisiin on hyvä.

Pori näkee kaupunkiseutuperusteet pääosin onnistuneina ja kuntarakennelain selvityselvöllisyyden kriteereitä täydentävinä, mutta pitää menettelyä osittain monimutkaisena ja esittää laissa ennen vuotta 1993 ollutta käytäntöä. Harjavalta katsoo, että keskustaajamaperuste ei täyty sen kohdalla. Myös Nakkila katsoo, että yhdyskuntarakenne ei ole kuntarakennetta ohjaava peruste kunnan kohdalla.

Joensuun kaupunkiseutu

Joensuun kaupunki katsoo, että kuntarakenteen muutoksiin päästään parhaiten vapaaehtoisesti. Poikkeustapauksia varten (elinvoiman, kuntatalouden ja kuntalaisten palvelujen turvaamiseksi) on perusteltua määritellä valtioneuvostolle keinot päättää kuntien yhdistymisestä, mikäli kunnat eivät kykene tai halua tehdä päätöksiä. Valtioneuvoston toimivalta on määritelty riittävän selkeästi. Kaupunki tuo esille myös Joensuun seudulla tapahtuvan erittäin merkittävän muutoksen väestörakenteessa, jonka vuoksi on välttämätöntä luoda uusia malleja palvelutuotantoon ja palvelujen järjestämiseen. Tiiviillä kaupunkiseudulla palvelutuotanto on nähtävä kokonaisuutena, jonka toteuttamisen vastuu on oltava riittävän laaja. Kuntarakennemuutosten yhteyteen tulisi kaupungin näkemyksen mukaan valmistella monialainen kuntien ja valtion muutostukipaketti, jossa edistetään laadittujen kasvusopimusten yhteydessä määriteltyjen kehittämiskohteiden toteuttamista osana kuntarakennemuutustusta.

Kontiolahden ja Liperin kunnat katsovat, että kuntarakennelain täydennysesitys on ristiriidassa suhteessa kunnalliseen itsehallintoon ja kansalaisten oikeuksiin päättää kunnallisista asioista ja että esitys on perustuslain vastainen. Lausunnoissa on tuotu esiin muun muassa esitettyihin kaupunkiseutuperusteisiin ja kansanäänestykseen liittyviä näkökohtia, joiden perusteella kunnat katsovat, etteivät ne ole riittäviä perusteita valtioneuvoston toimivallan laajentamiselle vastoin kuntien valtuustojen tahtoa ja että esitys on perustuslain vastainen. Kontiolahden kunta toteaa myös, että kunnat ja välillisesti kuntalaiset on asetettu eriarvoiseen asemaan sekä maakunnan sisällä että koko maan tasolla, koska Helsingin seutu on jätetty kokonaan pakkoliitossäännösten ulkopuolelle.

Vaasan kaupunkiseutu

Vaasa katsoo lausunnossaan, että alueen kehityksen kannalta paras ratkaisu olisi koko työssäkäyntialueen mukaisen kunnan muodostaminen. Mustasaari, Maalahti, Isokyrö ja Laihia vastustavat valtioneuvoston toimivallan laajentamista ja useimmat kunnista katsovat esityksen olevan ristiriidassa kunnallisen itsehallinnon ja osittain myös kielellisiä oikeuksia koskevien perustuslain säännösten kanssa sekä Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten velvoitteiden kanssa.

Vaasa katsoo, että kaupunkiseutuperusteet ovat liian vaativia. Mustasaari, Maalahti ja Laihia katsovat kaupunkiseutuperusteiden olevan perusteettomia ja tarkoitushakuisia.

Mustasaari ja Maalahti katsovat, että pakkoliitossääntelyssä kunnat on asetettu epätasa-arvoiseen asemaan, koska perusteet eivät koske koko maata tai pääkaupunkiseutua.

Vaasa pitää toimivalta- ja menettelysäännöksiä kansanäänestyksineen suhteellisen raskaina. Mustasaari, Maalahti ja Laihia katsovat kansanäänestystä koskevan esityksen olevan ristiriidassa perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kanssa ja oikeuskäsityksenvastaisia. Esityksessä ei lisäksi ole otettu huomioon perustuslakivaliokunnan kuntarakennelain reunaehdoja liitoksien välttämättömyydestä sekä perustumisesta kokonaisarvioon.

Vaasan mielestä kuntaliitoksien perusteeksi olisi tullut ottaa vain tärkeä yleinen etu ja tarkoituksenmukaisen yhdyskuntarakenteen varmistaminen. Mustasaari, Maalahti ja Laihia esittävät lausunnossaan, että pakkotoimivalta pitäisi kytkeä ainoastaan peruspalvelujen turvaamiseen.

Vaasan mukaan vaikutusarviointi on asianmukainen, mutta olisi tullut tehdä laajemminkin kuin pelkän Vaasa-Mustasaari –liitoksen perusteella. Mustasaari ja Maalahti katsovat, että vaikutusarvio on puutteellinen. pinnallinen ja yleistoteamukseen perustuva. Kielellisten oikeuksien osalta vaikutusarvioinnissa olisi tullut arvioida myös kielellisten oikeuksien toteutumista pitkällä aikavälillä.

Esitys on Mustasaaren ja Maalahden lausunnon mukaan valmisteltu hyvän hallinnon periaatteiden vastaisesti. Esitetyt ongelmat olivat em. kuntien mukaan ratkaistavissa myös yhteistoiminnalla.

Seinäjoen kaupunkiseutu

Seinäjoen kaupunki toteaa, että lakiluonnoksen yleisperusteluissa on kuvattu onnistuneesti ja kiistattomasti kaupunkiseutujen yhä korostuva merkitys koko Suomen kehitykselle ja että esitetyt kaupunkiseutuperusteet tuovat hyvin esille keskuskaupunkien ja ympäryskaupunkien keskinäisen vahvan riippuvuuden. Tarve yhdyskuntarakenteen yhdensuuntaiseen ja tavoitteelliseen suunnitteluun kasvaa kaupunkiseuduilla, koska yhdyskuntarakenteen hajautumiskehityksen katsotaan heikentävän mahdollisuutta tulokselliseen elinkeinopolitiikkaan. Kaupunki ehdottaa, että jo kahden-kolmen kaupunkiseutuperusteen täytyminen voisi olla perusteena erityisen kuntajakoselvityksen käynnistämiseksi. Kaupunki ehdottaa myös työssäkäyntiperusteen raja-arvoksi voimassa olevan lain raja-arvoja 35/25 % eikä esitettyä 40 %. Perusteena on esitetty vaatimus lainsäädännön johdonmukaisuudesta. Kaupunki ehdottaa, että tulisi arvioida valtioneuvoston kuntarakennelakiin perustuvaa toimivaltaa tilanteissa, joissa kaupunkiseudun kilpailukyky, palvelujen järjestäminen, yhdyskuntarakenteen kehittäminen edellyttävät kuntarakenteen uudistamista. Lisäksi kaupunki esittää, että erityiseen kuntajakoselvitykseen tulisi saada mukaan myös muita kuntia vaikka kaupunkiseutuperusteet eivät täytyisi.

Ilmajoen kunta toteaa, että kaupunkiseutuperusteet eivät kunnan kohdalla täyty. Kunta ei näe tarvetta kuntarakennelain muutokselle. Esitettyä kansanäänestystä ei katsota vastaavan suomalaista demokratiakäsitystä. Erityisen kuntajakoselvityksen katsotaan olevan näennäisdemokratiaa. Vaikutusarvioinnit kunnan näkemyksen mukaan kaukaa haettuja eikä niiden toteutuminen ole kiinni kuntajaotuksen muutoksista

Liite 2. Tiivistelmät eräiden muiden lausunnonantajien lausunnoista

Suomen Kuntaliitto

Kuntaliitto vastustaa toimivallan laajennusta ja katsoo, että ongelmien poistamisessa tulisi edetä yhteistoiminnan kautta.

Kuntaliitto katsoo, että perusteet ovat tarkoitushakuisia. Ne on valittu, jotta tietyt kunnat tulisivat mukaan liitoksiin. Sääntelytavalla vältetään yksittäisten kuntien nimeämisiongelma. Lisäksi liitto vastustaa kansanäänestyksen järjestämistä koskevaa ehdotusta ja katsoo sen olevan ristiriidassa kunnallisen itsehallinnon kanssa. Ongelmallista on myös eri kaupunkiseutujen erilainen kohtelu.

Kuntaliitto katsoo, että valtioneuvoston päätöksen tulisi perustua välttämättömyyteen ja tämän tulisi käydä ilmi myös säännöksestä. Esitystä arvostellaan siitä, ettei siinä käy ilmi suhde kuntauudistuksen selvityspäätöksenä olevaan palveluperusteeseen.

Lisäksi erityisen kuntajakoselvittäjän oikeus harkita, jättääkö hän liitosesityksen, tulisi käydä paremmin ilmi itse säännöksestä. Valtionosuuden menetyksistä tulisi maksaa korvausta ehdotettua pidemmän ajan.

Ministeriöt

Ulkoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö ja Puolustusministeriö eivät joko antaneet lausuntoa tai lausuneet esityksen sisällöstä. Valtioneuvoston kanslia kannatti launnossaan lain tavoitteita. Sisäasiainministeriö ja Maa- ja metsätalousministeriö kommentoivat yleisesti vaikutusarviota. Sosiaali- ja terveysministeriö lausui uusien sote-linjauksien vaikutuksista lain tavoitteisiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on kiinnitti huomiota opetus- ja kulttuuripalvelujen tasapuolisuuden varmistamiseen. Ministeriö esitti, että metropolihallintoratkaisua tulisi pohtia myös ehdotetuilla alueilla. Kaupunkiseutuperusteissa pitäisi ottaa huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävät vaikutukset. Ministeriö piti kansanäänestysesitys ongelmallisena ja katsoi neljän vuoden välein tehtävän arvioinnin vaikuttavan kielteisesti kaupunkiseutujen pitkän tähtäimen kehittämiseen. Ministeriö katsoi, että vaikutusarviossa ei oltu riittävästi analysointi palvelurakennevaikutuksia.

Oikeusministeriö katsoi, että perustuslain kannalta ollaan uudenaikaisessa tulkintatilanteessa, jossa on vaikea ennakoita perustuslakivaliokunnan kantaa ehdotukseen. Ministeriö viittasi perustuslakivaliokunnan keväällä 2013 tekemään linjaukseen, jonka se katsoi tiukentaneen aiemmin asetettuja valtiosäännön reunaehtoja kuntarakenteeseen puuttumiselle. Ministeriö esitti säännösten tarkentamista erityisesti kunnallisen kansanäänestyksen järjestämisen osalta.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoi, että esitys on kannatettava. Ministeriön mukaan kaupunkiseutuperusteet ovat toimivia ja kuvaavat hyvin toiminnallista kokonaisuutta. 100 000 asukkaan työssäkäyntialueen raja on kannatettava. Menettelyyn ja valtioneuvoston toimivallan rajoihin ministeriö ei ota kantaa. Ministeriön mukaan kansanäänestyksen todellista käytettävyyttä tulisi vielä harkita. Työ ja elinkeinoministeriön mukaan vaikutusarviointiin tulisi lisätä aluekehitysvaikutusten arviointia.

Puolueet

Kansallisen Kokoomuksen lausunnon mukaan kuntien omat liitosratkaisut ovat ensisijaisia ja kynnys valtioneuvoston toimivallan käyttämiselle korkea. Kokoomus näkee, että mikäli keskeisillä kaupunkiseuduilla ei synny alueen kokonaisuuden kannalta riittäviä ratkaisuja, on valtioneuvostolla oltava toimivalta eheyttää kuntarakennetta valtuustojen päätöksistä huolimatta. Neljän vuoden välein tapahtuva arviointi on hyvä. Kaupunkiseutuperusteet ovat kattavia ja kuvaavat kaupunkiseutua kuntalaisten näkökulmasta. 100 000 asukkaan raja on oikea. Kokoomus myös korostaa, että perusteet kuntaliitoksille ovat olemassa myös metropolialueella.

Vihreä liiton lausunnon mukaan on tarpeellista, että valtioneuvostolla on ns. perälauta käytössään, mutta puolue toteaa, että vapaaehtoisuudella saadaan parempia tuloksia kuin pakolla. Lisäksi on hyvä, että pakko on pitkän prosessin tulos ja jokaisessa vaiheessa on päättävällä tasolla harkintavaltaa sekä päätöksestä on mahdollisuus valittaa. Vihreät tuovat esiin seutuhallintomallin. Vaikutusarviointi on laaja, mutta yleispiirteinen. Erityistä huomiota tulee kiinnittää demokratia vaikutuksiin.

Vasemmistoliitto kannattaa toimivallan lisäämistä ja toteaa, että esityksessä ollut toimivallan tarkastelu olisi tullut tehdä kuntarakennelain hyväksymisen yhteydessä. Esityksessä on perusteluja menettelytapoja ja kaupunkiseutuperusteet vastaavat suurten kaupunkien ongelmiin. Kunnallisen kansanäänestyksen perustuslailliset ulottuvuudet olisi hyvä selvittää ennen esityksen antamista. Vaikutusarviointi on kattava ja rajaus 100 000 asukkaan työssäkäyntialueisiin on hyvä.

Suomen ruotsalainen kansanpuolue korostaa kuntaliitosten vapaaehtoisuutta, mutta katsoo, että joissakin erityisissä poikkeustapauksissa voidaan valtioneuvoston toimivaltaa käyttää, jos kaupunkiseudulla tilanne on lukiutunut ja asioissa ei päästä eteenpäin ja kuntarakenteen muutoksilla on kuntalaisten tuki. Puolue korostaa kielellisiä oikeuksia ja toteaa, että tulee aina tehdä kattava kielellisten oikeuksien vaikutusarviointi päätöksen pohjaksi.

Kristillisdemokraatit korostavat ensisijaisena kuntauudistuksen etenemiskeinona vapaaehtoisuutta. Valtioneuvoston toimivallan lisäämisen puolue näkee poikkeustapauksissa käytettävänä keinona. Kansanäänestys on tarkoituksenmukainen ja tärkeä demokratian ja kansanvallan näkökulmasta. Kaupunkiseutuperusteet ovat tavoitteiden mukaisia ja raja-arvot korkeita, mikä on hyvä. Vaikutusarviointi on kattava. Kristillisdemokraatit nostavat esille lähipalveluiden turvaamisen sekä lähidemokratian parantamisen.

Suomen Keskustan lausunnon mukaan esitys murentaa kunta-valtiosuhdetta ja esityksessä ei ole otettu huomioon perustuslailla turvattua kunnallista itsehallintoa. Lisäksi kansanäänestys loukkaa asukkaiden perusoikeuksia. Kuntaliitosten tulee tapahtua vapaaehtoiselta pohjalta. Keskustan mukaan kuntien välinen yhteistyö tulee nähdä vaihtoehtona ja on katsottava alueiden ja maakuntien etua. Keskusta pitää ongelmallisena, että Helsingin seutu on rajattu esityksen ulkopuolelle. Lisäksi Keskusta toteaa kaupunkiseutuperusteiden olevan poliittisesti tarkoitushakuisia ja vaikutusarviointi puutteellinen. Keskustan mukaan hallituksen tulee peruuttaa hallituksen esitys sekä kuntauudistus, joka tulee linjata uudelleen ja valmisteltava parlamentarisesti.

Folktinget

Folktinget vastustaa valtioneuvoston toimivallan laajennusta ja katsoo, että esitys on ristiriidassa perustuslakivaliokunnan kuntarakennelain yhteydessä tekemien linjauksien kanssa. Esitys olisi siten käsiteltävä perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Folktinget katsoi, että esitys on ristiriidassa hyvän hallinnon periaatteiden kanssa. Kunnat asetetaan esityksessä erilaiseen asemaan. Lisäksi esityksessä ei ole kyetty luotettavasti esittämään, miten kuntaliitoksilla voitaisiin vaikuttaa kilpailukykyyn, elinvoimaan tai yhdyskuntarakenteeseen.

Folktinget katsoi, että kielelliset oikeudet olisi tullut ottaa perustuslakivaliokunnan ja oikeuskanslerin lausuntojen perusteella ottaa perusoikeutena huomioon ennemmin kuin kilpailukyky ja yhdyskuntarakenne.

Folktinget katsoi, että myös enemmistökielen muutokseen liittyy perustuslakiongelmia. Lisäksi Folktinget huomauttaa myös kielellisten oikeuksien vaikutusarviointivelvollisuudesta. Vaikutusarvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös pitkän ajan vaikutukset. Esityksestä tulisi mm. poistaa maininta, jonka mukaan 30 prosentin kielellinen vähemmistö turvaa kielellisten oikeuksien toteutumisen.

Folktinget katsoi, että esitetty kansanäänestys on ristiriidassa kunnallisen itsehallinnon ja kansainvälisten sopimusten kanssa.

Maakunnan liitot

Lausunnon antaneet maakuntaliitot korostivat vapaaehtoisuutta kuntaliitoksissa. Suurin osa lausunnon antaneista liitoista ei kannattanut esitystä kuntarakennelain muuttamisesta tai pakkoliitoksia. Pohjanmaan maakuntaliitto totesi lausunnossaan, että joissakin tilanteissa voi kuitenkin olla perustelua, että käytetään ns. pakkoa. Liitto kuitenkin totesi, että jatkovalmistelussa on huolehdittava, että esitys ei ole ristiriidassa perustuslain kanssa.

Maakuntien liitot toivat esille, että kansanäänestys on ristiriidassa perustuslain kanssa. Lisäksi esille nostettiin muut yhteistyöratkaisumallit sekä pääkaupunkiseudun jääminen esityksen ulkopuolelle. Kaupunkiseutuperusteita pidettiin osittain hyvinä, mutta myös tarkoitushakuisina. Osa liitoista näki vaikutusarvion kattavana, osa puutteellisena. Lisäksi toivottiin kuntaliitoksen hyötyjen ja haittojen tarkempaa analyysiä.

Pääsopijajärjestöt

Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan lähtökohtana on vapaaehtoiset kuntaliitokset, mutta tarvittaessa on esityksen mukaisesti luotava kaupunkiseudulle vahva kunta. EK näkee työssäkäyntialuerajauksen yritysten kannalta luontevana rajauksena.

Työmarkkinajärjestöt kannattavat laajasti esitystä valtioneuvoston toimivallan laajentamisesta ja pitävät tärkeänä kuntarakennemuutosten toteuttamista mahdollisimman nopeasti. Esitettyjä kaupunkiseutuperusteita pidettiin onnistuneina. Työntekijäjärjestöt pitivät yleisesti tärkeänä, että viiden vuoden palvelussuhdeturva säilyy jatkossakin. KT Kuntatyöntekijät puolestaan katsoi, että viiden vuoden irtisanomissuoja ei ole tarkoituksenmukainen eikä oikeudenmukainen.

Liite 3. Lausunnon antaneet tahot

Tampereen kaupunki
Kangasalan kunta
Lempäälän kunta
Nokian kaupunki
Pirkkalan kunta
Vesilahden kunta
Ylöjärven kaupunki
Turun kaupunki
Kaarinan kaupunki
Liedon kunta
Maskun kunta
Naantalin kaupunki
Nousiaisten kunta
Paimion kunta
Raision kaupunki
Oulun kaupunki
Kempeleen kunta
Limingan kunta
Muhoksen kunta
Tyrnävän kunta
Jyväskylän kaupunki
Laukaan kunta
Muuramen kunta
Petäjäveden kunta
Toivakan kunta
Lahden kaupunki
Hollolan kunta
Nastolan kunta
Kuopion kaupunki
Siilinjärven kunta
Porin kaupunki
Harjavallan kaupunki
Luvian kunta
Nakkilan kunta
Ulvilan kaupunki
Joensuun kaupunki
Kontiolahden kunta
Liperin kunta
Seinäjoen kaupunki
Ilmajoen kunta
Vaasan kaupunki
Isokyrön kunta
Laihian kunta
Maalahden kunta
Mustasaaren kunta
Suomen Kuntaliitto
Valtioneuvoston kanslia
Ulkoasiainministeriö ei lausuttavaa
Oikeusministeriö
Sisäasiainministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö
Liikenne- ja viestintäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ympäristöministeriö
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Lounais-Suomen aluehallintovirasto
Etelä-Suomen aluehallintovirasto ei lausuttavaa
Keski-Suomen ELY-keskus
Hämeen ELY-keskus
Varsinais-Suomen maakuntaliitto
Pohjanmaan maakuntaliitto
Pirkanmaan maakuntaliitto
Keski-Suomen maakuntaliitto
Pohjois-Savon maakuntaliitto
Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitto
Päijät-Hämeen maakuntaliitto
Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
KT Kuntatyöntajat
Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO
Kunta-alan unioni
Tekniikka ja Terveys KTN
Toimihenkilöiden neuvottelujärjestö TNJ
AKAVA
STTK
SAK
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL
MTK
Keva – ei lausuttavaa
Elinkeinoelämän keskusliitto
Suomen Yrittäjät
Keskuskauppakamari –ei lausuttavaa
Suomen evankelis-luterilainen kirkko
Folktinget
Kansallinen Kokoomus rp.
Suomen Keskusta rp.
Vasemmistoliitto rp.
Vihreä liitto rp.
Suomen ruotsalainen kansanpuolue rp.
Suomen kristillisdemokraatit (KD) rp.
Lapsiasiainvaltuutetun toimisto
Suomen nuorisovaltuustojen liitto Allianssi ry. –ei lausuttavaa
Nuorisosiain neuvottelukunta
Suomen Kotiseutuliitto

Helsingin kaupunki
KTK Tekniikan Asiantuntijat ry

